

EXAMENSARBETE

Hösten 2007

Lärarytbildningen

Att beskriva en elev

– en studie gjord i fem olika klasser kring
pedagogers språkbruk i individuella
utvecklingsplaner

Författare

Kristina Nilsson
Sandra Lanquist

Handledare

Eva Wennås Brante

Examinator

Torgny Ottosson

www.hkr.se

Att beskriva en elev – en studie gjord i fem olika klasser kring pedagogers språkbruk i individuella utvecklingsplaner

Abstract

Det övergripande syftet med denna studie är att undersöka vilket språkbruk pedagoger använder sig av i individuella utvecklingsplaner och därmed vilken diskurs kring elever som tonar fram. Vi har valt att fokusera på den sociala delen i de individuella utvecklingsplanerna. I litteraturdelen har vi fokuserat på tidigare forskning kring hur elever skrivs fram i individuella utvecklingsplaner, där det visat sig att det finns en tendens att kategorisera in eleverna i olika fack. Vi har även en kort genomgång av diskursteori. I resultatdelen har utvecklingsplaner från 44 elever granskats där vi med hjälp av diskursteori studerat hur språket används och hur det kan tolkas. Resultatet visar att en diskurs framträder med en tydlig fram- och baksida. Framsidan har vi benämnt som ”den önskvärda elevens beteende” och baksidan som ”den icke önskvärda elevens beteende”. En slutsats som vi kunnat utläsa av vårt resultat är att eleverna i dessa individuella utvecklingsplaner skrivs fram med värderande ord. En bidragande orsak till detta kan vara att lärare styrs omedvetet in på blankettens utformning där det finns vägvisning för hur man kan skriva.

Ämnesord:

Individuell utvecklingsplan (IUP), språkbruk, diskurs, värderingsfritt språk.

”Vad betyder det för ett barn att från en tidig ålder återkommande rikta en granskande blick mot sig själv i termer av starka *och* svaga sidor, eller som någon som alltid kan bli *ännu* bättre på något än hon/han redan är? Vad har dessa utvecklingskontrakt för effekter på föräldrarnas blick och samvaro med sina barn? Och vad har det för effekter på pedagogers meningsskapande och planering i den vardagliga praktiken?”

(Nordin – Hultman, 2004:18).

INNEHÅLL

1 INLEDNING	8
1.1 SYFTE.....	9
2 BAKGRUND	10
2.1 AXPLOCK UR DEBATTEN KRING IUP.....	11
2.1.1 <i>En fråga om sekretess</i>	12
2.2 OFFENTLIGHET OCH SEKRETESS I SKOLAN.....	12
2.3 HANTERING AV DOKUMENTATION OCH IUP.....	13
3 LITTERATURGENOMGÅNG	14
3.1 SPRÅKETS OCH TEXTENS BETYDELSE	14
3.2 EN DEFINITION AV BEGREPPET DISKURS	15
3.2.1 <i>Diskursanalys</i>	15
3.2.2 <i>Centrala begrepp inom diskursanalys</i>	16
3.3 BILDER AV ELEVER I SKOLAN	16
3.4 KONSTEN ATT SKRIVA EN IUP.....	17
3.5 SAMMANFATTNING AV LITTERATURGENOMGÅNGEN.....	18
3.6 FRÅGESTÄLLNINGAR	18
4 METOD	19
4.1 DISKURSANALYS	19
4.2 GENOMFÖRANDE.....	20
4.3 ETISKA ASPEKTER	21
4.4 URVAL OCH AVGRÄNSNINGAR AV MATERIAL	22
4.5 METODDISKUSSION	22
5 RESULTAT	23
5.1 INDIVIDUELLA UTVECKLINGSPLANERNAS UTFORMNING	23
5.2 NORMER OCH VÄRDEN I INDIVIDUELLA UTVECKLINGSPLANEN	23
5.2.1 <i>Elevens önskvärda beteende</i>	24
5.2.2 <i>Elevens icke önskvärda beteende</i>	25
5.3 EN FRAMTRÄDANDE DISKURS.....	27
5.4 SLUTSATSER.....	28
6 DISKUSSION	29
6.1 MIN DISKURS ELLER DIN?.....	29
6.2 RÄTT SORTS ELEV ÖNSKAS	30
6.3 ETT KORREKT SPRÅK, TACK!	31
6.4 AVSLUTANDE KOMMENTARER	31
6.5 TANKAR SOM DYKT UPP	32
REFERENSLISTA	33

1 INLEDNING

Individuella utvecklingsplaner¹ är sedan januari 2006 ett obligatoriskt moment i skolan. Pedagogen ska i samråd med elev och vårdnadshavare upprätta denna individuella utvecklingsplan. I en rapport från Skolverket (2005) kan man läsa: ”Den individuella utvecklingsplanen ska vara framåtsyftande. Eleven ska ses som en aktör med egen vilja och kapacitet att lära och hennes/hans motivation och lust att gå vidare i sitt lärande ska uppmuntras och stärkas” (a.a:13). Utvecklingsplanen ska vidare vara ett hjälpmedel för elevers metakognitiva förmåga, med vilket menas att genom utvecklingsplanen blir eleven medveten om sitt eget lärande och utveckling (Moreau & Wretman 2003).

Under den verksamhetsförlagda utbildningen har vi kommit i kontakt med individuella utvecklingsplaner. Något som vi då har uppmärksammat och som vi har reagerat på var pedagogers olika sätt att språkligt uttrycka sig om eleven. I något fall upplevde vi det som att pedagogen fokuserat på elevernas olika svårigheter och tillskrivit eleven problemet istället för att blicka framåt och vara framåtsyftande. Exempel på elevbeskrivningar vi har mött är: Pelle är något okoncentrerad och lat och behöver skärpa till sig eller Lisa är en pigg och glad tjej. Denna framskrivning av elever är något som även Andreasson (2007) skrivit om i sin avhandling ”Elevplanen som text”. Där visar hon att skolan använder sig av olika sätt att skriva fram elevers svårigheter i text. Eftersom det finns en risk att språkbruket i utvecklingsplaner tenderar att kategorisera elever och tillskriva dem olika svårigheter är det viktigt att pedagoger har detta i åtanke vid upprättandet av en individuell utvecklingsplan. Med kategorisera menar vi att genom att uttrycka sig på ett visst sätt i en text kan pedagogen sätta etiketter på elever, alltså kategorisera elevers färdigheter och prestationer. När man kategoriserar delar människor, objekt och fenomen in efter gemensamma egenskaper som gör att de kan urskiljas ifrån andra människor, objekt och fenomen.

En som var med i inledningsskedet av IUP är Wu, som arbetar som pedagog på Ekenässkolan i Stenungsunds kommun. Ekenässkolan var en av försöksskolorna som

---

¹ IUP

av Myndigheten för skolutveckling fick i uppdrag att utveckla ett underlag för individuell planering och dokumentation i skolan. Wu har en positiv inställning till IUP och menar att arbetet med IUP är att se som en progression för pedagogerna i arbetslaget. Hon ser IUP som ett hjälpmedel att uttrycka sig objektivt om elevers framsteg och behov (Clausson, 2006-01-04). Det är bra om det är ett hjälpmedel, men Andreasson (2007) intar ett något annorlunda perspektiv. Hon påpekar att sättet pedagogen väljer att skriva om elevers svårigheter är något som kan ligga till grund för elevers identitetsskapande. I språk finns en formativ kraft. Vygotskij var en av de första att tala om kopplingen mellan tanke och tal, numera är det relativt accepterat inom många fält att språk har en stor genomslagskraft (Stensmo 1994). Har vi en gång benämnt en elev som lat eller flitig så har vi. Därför är det viktigt att språket i utvecklingsplanen syftar åt att utveckla och främja elevers lärande.

Eftersom den individuella utvecklingsplanen är en handling som ska följa eleven genom hela grundskolan, anser vi att det är betydelsefullt vilket språk och vilka värderingar pedagogen använder sig utav i skapandet av texten i IUP.

1.1 Syfte

Individuella utvecklingsplaner har det debatterats om i media sedan det blev ett obligatoriskt moment i skolan. Debatten har kommit att handla om hur pedagoger, lärare, rektorer med flera tar ställning till att det är en offentlig handling men framförallt om vad lärare ska eller får skriva i IUP. Det står klart och tydligt, som vi tidigare nämnt, i Skolverkets allmänna råd för utvecklingsplaner (2005) att det inte får förekomma språkliga värderingar i texten. Utvecklingsplanen ska endast vara framåtsyftande och saklig.

Det övergripande syftet med denna studie är alltså att undersöka vilket språkbruk pedagoger använder sig av i individuella utvecklingsplaner och därmed vilken diskurs kring elever som tonar fram.

2 BAKGRUND

Läroplanens utformning och innehåll har under årens lopp ändrats från att vara restriktivt regelstyrd till en läroplan där pedagogerna har ett större inflytande. I vår nuvarande läroplan, "Läroplanen för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet"², har eleverna mål att sträva mot samt mål att uppnå. Den stora förändringen från en regelstyrd till en målstyrd läroplan har inneburit att målen har blivit tolkningsbara. Det finns numera olika vägar att gå för att nå målen, till skillnad mot förr då det var mer styrt vilken väg som skulle tas. I takt med att förändringen genomfördes kunde det urskönjas en skillnad i hur skolorna nådde upp till målen. Det kan därför tolkas som en av orsakerna till att riksdagen beslutade att revidera grundskoleförordningen genom att införa individuella utvecklingsplaner till varje elev. Förändringen i grundskoleförordningen trädde i kraft den 1 januari 2006 och lyder följande:

7 kap. 2 § grundskoleförordningen

Läraren skall fortlöpande informera eleven och elevens vårdnadshavare om elevens skolgång. Minst en gång varje termin skall läraren, eleven och elevens vårdnadshavare samtala om hur elevens kunskapsutveckling och sociala utveckling bäst kan stödjas (utvecklingssamtal). Vid utvecklingssamtalet skall läraren i en framåtsyftande individuell utvecklingsplan skriftligt sammanfatta vilka insatser som behövs för att eleven skall nå målen och i övrigt utvecklas så långt som möjligt inom ramen för läroplanen och kursplanerna. Utvecklingsplanen kan även innehålla överenskommelser mellan lärare, elev och vårdnadshavare. Informationen vid utvecklingssamtalet bör grunda sig på en utvärdering av elevens utveckling i relation till målen i läroplanen och kursplanerna. (Skolverket 2005:8-9).

I en skrivelse från regeringen (2001) som gjordes för att ta reda på om utvecklingsplaner var en möjlighet att genomföra i svenska skolor, påtalas vikten av att den individuella utvecklingsplanen ska stödja elevens kunskapsutveckling och inte användas för att sätta betyg eller döma elevers prestationer (a.a:19). Pedagoger ska med hjälp av individuella utvecklingsplaner få en helhetssyn på elevers behov och utveckling. Det kan då underlätta för pedagoger att se vilka resurser som behövs och använda dem på rätt sätt (a.a.). Zetterström (2003) och Andreasson (2007) menar i

---

² Lpo 94

enighet med skrivelsen från regeringen att IUP kan fungera som ett stöd. Lärare kan genom detta se vilka resurser som behövs och hur man använder dessa på ett bra sätt. Utvecklingsplanen är också ett sätt för att hålla föräldrar och elever aktualiserade om de mål som ska uppnås. För att upprätta en IUP måste man ha två centrala delar i åtanke. Den första är lärandet, vilka mål ska eleven uppnå och den andra är hur långt har eleven nått fram i sitt lärande. Riktningen för elevens fortsatta lärande kan inte bestämmas förrän dessa är fastställda (Moreau & Wretman 2007).

2.1 Axplock ur debatten kring IUP

Strandberg skriver i en artikel på Myndigheten för skolutvecklingens hemsida att IUP är en metod för att hjälpa barnen att utvecklas framåt. Han menar att pedagoger måste kunna och våga uttala sig om vad elever behöver utvecklas vidare i för att eleverna i sin tur ska uppmuntras att ta ett steg till (www.skolutveckling.se). I motsats till Strandberg anser Wadman (Ericson 2005-11-23) att IUP kan vara förödande för elevers självförtroende om den skrivs på ett felaktigt sätt. Med det menar Wadman att pedagoger måste ta stort ansvar i vad som skrivs i IUP och på vilket sätt det kan tolkas. Eftersom IUP är en offentlig handling innebär det att vem som helst kan begära ut och läsa utvecklingsplanerna. Exempelvis kan massmedia publicera kända människors utvecklingsplaner. Därför finns det en risk att fokus i utvecklingsplanerna kommer att ligga på hur man ska formulera sig snarare än vad som ska göras för att nå målen. Wadman anser då att IUP har förlorat sitt syfte. Lärarnas Riksförbund (Ericson 2005-11-23) har kritiserat Skolverket för att utvecklingsplanerna är allmänna handlingar, de menar att det är ett hot mot elevernas integritet och att de bör sekretessbeläggas. I detta får Lärarnas Riskförbund stöd av barnombudsmannen Lena Nyberg som också anser att utvecklingsplanerna borde vara sekretessbelagda för att skydda elevernas integritet. Nyberg menar att de individuella utvecklingsplanerna hade kunnat vara till stor hjälp att förbättra elevers situation om de varit sekretessbelagda eftersom ingen obehörig då kunnat ta del av vad som står där. (Ericson 2005-11-23).

2.1.1 En fråga om sekretess

Bergman, som är undervisningsråd på Skolverket, påpekar att det inte är möjligt att sekretessbelägga IUP eftersom det är en allmän handling. Hon framhåller att det inte är någon nyhet att all dokumentation i skolan för övrigt är allmänna handlingar. Utvecklingsplanen ska vara framåtsyftande och inte innehålla några känsliga uppgifter om eleven därför behöver de inte vara sekretessbelagda. (Ericson 2005-11-23). I rapporten Allmänna råd skrivs att innehållet ska syfta till att beskriva var eleven befinner sig i förhållande till läroplanens och kursplanens mål (Skolverket 2005). Den ska även innehålla vad eleven behöver utveckla och förbättra samt vilka insatser som skolan ska göra för att stödja eleven vidare i sitt arbete. Bergman påpekar dessutom att "Språket är väldigt viktigt, hur man uttrycker sig och vilka ord man använder. Det ska vara sakliga och icke värderande bedömningar." Hon betonar därför hur viktigt det är att skolledare och lärare noggrant diskuterar vad man kan skriva och vad man inte kan skriva (Ericson, 2005-11-23). Moreau och Wretman (2006) håller med Bergman men anser dessutom att språket i IUP ska vara gemensamt för lärarna på skolan och helst i hela kommunen.

Det är svårt att veta vad som får eller ska skrivas i utvecklingsplanerna. Dessutom finns det sekretesslagar att följa som lärare måste ha i åtanke vid upprättandet av en individuell utvecklingsplan. Därför kommer en kort redogörelse i nästa stycke om vad sekretess och offentlighet innebär i skolans värld.

2.2 Offentlighet och sekretess i skolan

I kommunen finns det nämnder som också är myndigheter. Skolan tillhör en nämnd och är därför en myndighet. Myndigheten har ansvar för att bestämmelserna om offentlighet och sekretess tillämpas och hur handlingar ska förvaras. Handlingar som förvaras och upprättats hos en myndighet är allmänna handlingar och lyder härmed under offentlighetsprincipen. Offentlighetsprincipen innebär att svenska folket får en stor insyn i myndigheters verksamhet (Skolverket 2005). Allmänna handlingar klassas i två kategorier *offentliga* eller *hemliga*. Alla har rätt till att ta del utav offentliga uppgifter men däremot inte av hemliga uppgifter som klassas som sekretessbelagda och får därmed inte lämnas ut av skolan (Skolverket 2005).

Sekretesslagen bestämmer vilka uppgifter i en allmän handling som är hemliga. Inom skolan handlar det oftast om skydd för enskild persons integritet som finns att läsa i 7 kap. 9 § sekretesslagen. Sekretessen berör inte bara uppgifter som gäller eleven utan även också elevens anhöriga som föräldrar och syskon. Exempel på handlingar som alltid är offentliga är elevens betyg, protokoll som justerats, provresultat med mera. Ett annat exempel som omfattas av sträng sekretess är elevjournaler inom skolhälsan vilket innebär att handlingen är hemlig (Skolverket 2005). Men det finns fall där sekretessen inte alltid är glasklar, då det är svårt att bedöma vad som ska sekretessbeläggas. Detta kan till exempel vara skriftliga omdömen om elever som kan innehålla både offentliga, och hemliga uppgifter (Skolverket 2005).

2.3 Hantering av dokumentation och IUP

Mot det som beskrivits ovan är det lätt att förstå den komplexitet som ligger i att bestämma vad pedagoger ska eller får skriva i utvecklingsplaner. Rimsten (2006) har gjort undersökningar som visar att skolor hanterar sekretessfrågor olika. Några exempel är att man på en del skolor skiljer på vem som hanterar olika uppgifter, lärare tar hand om individuella mål och uppgifter som rör elevers skolutveckling. Andra uppgifter som mer berör elevers problem som kan upplevas känsliga hanteras av kurator, skolsköterska eller psykolog och innefattas därmed av sekretess. När det kommer till dokumentation inom skolan så bör den formuleras på ett positivt sätt så att det fokuseras mer på elevens utveckling och kan då läsas utav andra (Rimsten 2006). Lärare upprättar också dokumentation i samråd med föräldrar och elever som då får godkänna vad som står i dokumentet. Samtidigt skriver han att lärare anser sig ha otillräckliga kunskaper i att bedöma vad som får dokumenteras i skolan och vem som ska få ta del utav det (a.a.). Påpeka börs att dokumentation och individuell utvecklingsplan inte är samma sak. Wretman menar att många lärare uppfattar dokumentation som detsamma som en individuell utvecklingsplan. Men så är det alltså inte. Dokumentationen ska vara ett underlag för utvecklingssamtalet och detta samtal ska vidare leda till upprättande av en individuell utvecklingsplan (Moreau & Wretman 2006).

3 LITTERATURGENOMGÅNG

Under det här kapitlet kommer vi att redovisa för forskning som tidigare gjorts om IUP och hur elever skrivs fram i dem. Vi redovisar även forskning om olika typer av kategoriseringar av elever. Här kommer också att förklara några teorier om diskurs. Eftersom vi är noviser på området diskurs och gör ett försök att använda oss av denna metod, så kommer teorin att presenteras mer övergripande. Vi kommer att klargöra några viktiga begrepp inom diskurs samt vilken betydelse språket har för konstruerandet av identitetens uppfattning.

3.1 Språkets och textens betydelse

Ett betydelsefullt redskap i samspelet mellan människor är språket. Vi kan inte förbli neutrala i vårt sätt att uttrycka oss eftersom att våra relationer, identiteter och upplevelser påverkar oss. (Bergström & Boréus 2000). Säljö (2005) menar att man i vardagliga situationer använder sig av ett alldagligt språk, där vi inte tänker exakt på hur vi uttrycker oss. Frågan är då i vad mån lärare använder sig av ett mera vardagligt och eventuellt slarvigt språk vid upprättandet av individuella utvecklingsplaner? Börjesson (2003) menar att språket är beroende av dess sammanhang, alltså att man har ett visst språk i individuella utvecklingsplaner och ett annat språk när man ”chattar” på Internet. Elfström (2005) och Andreasson (2007) kommer i sina undersökningar fram till att språket har en viktig betydelse i utvecklingsplanerna just för att språket kan tolkas olika beroende på vem som läser det.

Stensmo (1994) beskriver Cherryholmes begrepp diskursiv praktik. Cherryholmes menar att språket handlar om verkligheten och att människans kunskap är bestämd av språket ”språket möjliggör och begränsar vetandet” (a.a.:192) Cherryholmes slutsats är att texter kan innehålla många olika meningar och kan därför läsas och tolkas på olika sätt. Texten skrivs i en annan verklighet än den som läsaren befinner sig i när han läser texten. Författaren kan tillhöra en annan diskurs till skillnad ifrån läsaren, därför är det nästintill omöjligt för författaren och läsaren att uppnå konsensus, alltså att de ger texten samma mening och innehåll. (Stensmo 1994). Sättet Cherryholmes

resonerar på är applicerbart på individuella utvecklingsplaner. När läraren skriver pratsam i sin skoldiskurs kan det ha en annan innebörd än pratsam i hemmets diskurs.

3.2 En definition av begreppet diskurs

Begreppet diskurs förekommer frekvent i vetenskapliga texter. Men det är inte lätt att exakt översätta vad ordet diskurs betyder. Det närmaste en generell förklaring vi kommer är att begreppet diskurs innefattar idéer om att ”språket är strukturerat i olika mönster som våra utsagor följer när vi agerar inom olika sociala områden, man talar exempelvis om ’medicinsk diskurs’ eller ’politisk diskurs’”. Förenklat kan sägas ”att en diskurs är *ett bestämt sätt att tala om och förstå världen*” (Winther Jørgensen & Philips 2000:7). Bergström och Boréus definierar begreppet i ett större perspektiv och beskriver diskurs som ”en uppsättning utsagor, talade eller skrivna, i ett bestämt socialt sammanhang, liksom de mer eller mindre uttalade regler som styr vad som ’kan’ eller ’inte kan’ sägas eller skrivas i sammanhanget” (2000:17).

3.2.1 Diskursanalys

Diskursanalys vilar på en socialkonstruktionistisk grund. Socialkonstruktionism är ett samlingsbegrepp av nyare teorier som handlar om vårt samhälle och den kultur vi lever i. En av teorierna som beskrivs av Winther Jørgensen och Philips är Faircloughs diskursanalys. Den kan ses som är en viktig del i ett socialt sammanhang. I dessa sociala sammanhang kan kunskap både produceras och utvecklas. Med det menas att man lär sig något nytt i olika situationer som då blir ny kunskap. Sociala relationer och identiteter formas av den verklighet vi lever i. Faircloughs använder textanalyser för att få insikt i hur olika diskurser kan avläsas i särskilda texter. (Winther Jørgensen & Philips 2000).

Kritisk språkmedvetenhet ska ge människor insikt, dels i den diskursiva praktik som de deltar i när de använder språk och konsumerar texter, och dels i de sociala strukturer och maktrelationer som diskursiv praktik formas av och bidrar till att forma och förändra. (a.a: 92)

När pedagoger kategoriserar barn så sätts de in i olika kategorier som berättar något om barnets egenskaper. Faircloughs menar att målet med diskursanalyser är att

synliggöra för människor vilka ramar som begränsar deras språkbruk samt bli införstådda med vilka möjligheter det finns för motstånd. Lek med tanken att en lärare vill berömma en elev genom att kalla den för lat – är det möjligt? ”Genom träning i kritisk språkmedvetenhet kan människor lära sig vilka begränsningar det finns för deras praktik och vilka möjligheter det finns till förändring.” (a.a:92). För en diskursanalytiker är det språket som står i centrum.

3.2.2 Centrala begrepp inom diskursanalys

Inom diskursanalys finns några begrepp som kan vara bra att känna till för att förstå hur en diskursanalys kan gå till. Här kommer därför en kort förklaring av dessa begrepp. **Nodalpunkten** är en central del i texten. Kring nodalpunkten finns beskrivande ord, **tecken**, som utgör nodalpunktens mening. Utifrån dessa tecken får nodalpunkten sin betydelse. Winther Jørgensen och Philips (2000) beskriver tecken som knutarna i ett fisknät ”där varje tecken har sin plats som en av knutarna i nätet.” (a.a.:17). Ett exempel kan vara att kroppen är nodalpunkt inom en medicinsk diskurs. Kring nodalpunkten kroppen knyts sedan olika tecken som i detta fall till exempel kan vara ”symptom”, ”leder”, ”sjukdom” med flera. Kroppen blir genom dessa tecken på så sätt definierad i den medicinska diskursen. Denna kedja av tecken som framkommer kallas **ekvivalenskedja**.

3.3 Bilder av elever i skolan

Hjørne (2004) kommer i sin avhandling fram till att elever ofta kategoriseras in i olika fack. Hon menar att skolan har ett behov av att placera in elever med svårigheter i olika fack för att veta vilka resurser som ska sättas in. Detta kommer även Andreasson (2007) fram till och hon benämner det även som en ”svårighetsdiskurs”. ”Det finns alltså i elevplanernas framskrivna svårighetsdiskurs ett förgivettagande som innebär att det som är ’svårt’ är något som skall åtgärdas och korrigeras.” (Andreasson 2007:80). Även Henriksson (2007) menar att skolan placerar in eleverna i olika fack och risken finns då att etiketten som sätts på eleven kommer att följa dem resten av livet. Att vara elev är inte alltid lätt utan kan vara problematiskt. Börjesson och Palmblad skriver i sin avhandling ”I problembarnens tid. Förnuftets moraliska mening” att skolan ställer förväntningar på eleverna ”vissa saker skall man kunna,

andra saker skall man förstå. Något bör man vara mindre medveten om, och mitt i alltihopa skall man bete sig önskvärt.” (2003:8).

Elevplanen som dokument läses också vid upprepande tillfällen både i skolan och i hemmet. Den följer även med eleven till nästa skolår eller utbildningssteg för nya pedagoger att läsa. Det är alltså inte helt obetydligt vad som står att läsa i en sådan plan för hur eleven kan komma att uppfatta sig själv och uppfattas av andra. (Andreasson 2007:87).

Andreasson (2007) har också dragit slutsatsen att den mall som används vid upprättandet av elevplaner inte lämnar något stort utrymme för omfattande beskrivningar. Det är istället så att läraren ska skriva så kortfattat som möjligt. Genom att lärarna nästan ”radar upp” elevens problematik blir elevplanerna opersonliga. Det finns inte heller något utrymme till att beskriva bakomliggande orsaker till ett visst beteende. Vilket också medför att det är svårt att utläsa vilka metoder som passar eleven bäst för att utvecklas vidare.

3.4 Konsten att skriva en IUP

Moreau och Wretman konstaterar i *Individuella utvecklingsplaner utifrån utvecklingssamtal & portfolio* (2006) att riksdag och regering satsat synnerligt lite pengar på att kompetensutveckla lärare. Lärarna får därmed inte de nödvändiga verktyg som krävs för att genomföra sitt uppdrag. Wretman påpekar att inget konkret utvecklingsarbete har genomförts där metoder och förebilder tagits fram. ”Ingen – vare sig på central myndighetsnivå eller på lokal skolnivå – vet hur det egentligen ska utformas.” (Moreau & Wretman 2007:7). Wretman exemplifierar det genom att inom Ericsson ses kompetensutveckling som något självklart för att de anställda ska kunna utföra ett bra arbete. Ett liknande resultat kommer Selghed (2006) fram till i sin avhandling. Han hävdar att kompetensutveckling för lärare är en förutsättning för att det nya betygssystemet ska användas på ett korrekt sätt.

Wretman (a.a.) framhåller att utvecklingen som sker av och inom skolan är en politisk fråga, där pedagogerna får bära ansvaret om något går fel. Författaren skriver vidare att om inte pedagogen får fortbildning i hur man ska ta fram eleven på ett framåtsyftande vis i den individuella utvecklingsplanen se han mörkt på arbetet med

IUP. Ytterligare påvisar han vikten av att skolorna måste avsätta tid för att kompetensutveckla pedagogerna inom dokumentation och utvecklingssamtal. Annars kommer samtalen handla om att ”Kalle och Isabell är snälla och pigga elever men borde arbeta mer på lektionerna.” (2007:39).

3.5 Sammanfattning av litteraturgenomgången.

Språket är ett betydelsefullt sätt för oss människor att kommunicera med omgivningen. Människor använder sig av olika sätt att tala i olika situationer. Det finns åtskilliga diskurser i vårt samhälle, i de olika diskurserna finns uttalade regler för vad man kan eller inte kan säga inom sitt område. Tidigare forskning visar att elever kategoriseras in i olika fack. Dessa kategoriseringar kan i sin tur ligga till grund för elevens identitetsuppfattning. Man kan på olika sätt syna/tolka texter, genom att se på textens innebörd; vad skrivs, vad skrivs inte och vad står skrivet mellan raderna. Ett sätt att för utomstående söka och se efter en viss diskurs kan vara att använda sig av en ekvivalenskedja, där man letar upp en nodalpunkt och sedan titta på vilka tecken som kretsar runt omkring. Vår undersökning kommer att utgå från pedagogernas språkbruk i individuella utvecklingsplaner. Med detta som grund kommer vi vidare till våra frågeställningar.

3.6 Frågeställningar

Vilket språkbruk använder sig pedagogerna av i de individuella utvecklingsplanerna?

Vilken diskurs kring elever går att utläsa i utvecklingsplanerna?

4 METOD

Vår avsikt är att få en djupare insikt av vilket språkbruk som används i de individuella utvecklingsplanerna. Vi kommer därför att använda oss utav en kvalitativ metod, då den ofta förknippas med beskrivning av något på nära håll, att på djupet studera något (Denscombe 2000). Kvalitativa forskare beskriver händelser, människor och data ingående och analyserande med inriktning på ord snarare än siffror. Men det finns också negativa aspekter att diskutera kring att använda sig av en kvalitativ metod. Forskare som använder sig av denna metod måste ofta förklara och argumentera för sitt metodval. Detta för att den kvalitativa metoden fortfarande möts med skepsis ibland forskare (Holme & Solvang 1996).

Ett sätt att använda sig av en kvalitativ metod är att forskaren försöker sätta sig in i den individs situation som man studerar och se verkligheten ur dennes perspektiv. På detta vis växlar forskaren hela tiden mellan att se saker och ting ur ett inre perspektiv, men också genom att ta ett steg ut och förklara vad man sett ur ett yttre perspektiv (Holme & Solvang 1996). Forskarens egna tankemönster kan påverka sättet att analysera data, därför är det nödvändigt att data ska vara exakt återgiven utan egna värderingar inlagda. Det bör också finnas direkta citat som visar på de studerades egna sätt att uttrycka sig (a.a.). Detta för att studien ska uppnå ett trovärdigt resultat.

4.1 Diskursanalys

Vårt intresse för hur elever beskrivs fram i individuella utvecklingsplaner passar därför bra in på metoden diskursanalys. I diskursanalysen synas ”språkets betydelse” i texten och man går på djupet och tittar på vad egentligen läraren menar när han/hon skriver till exempel ”snäll” och ”trevlig” elev. Att studera diskurser och sociala konstruktioner går ut på, ”att fundera över det som sägs, hur det sägs och hur det annars skulle ha kunnat sägas.” (Börjesson 2003:21).

Valet av material till ett forskningsprojekt är beroende av många olika saker enligt Fairclough (Winther Jørgensen & Philips 2000). Dels vilken problemformulering man väljer, kunskapen forskaren innehar om den sociala domän eller institution man

är intresserad dels av vilken tillgång man har till materialet. Här är vi intresserade att titta på vilka diskurser läraren använder sig av i de individuella utvecklingsplanerna. Diskursanalys är en teoretisk modell kring språk men likaså en metod vilket är ett sätt att närma sig en text, det vill säga att "klä av den". "När man analyserar den diskursiva praktiken är man intresserad av hur texten är producerad och hur den konsumeras. Det kan undersökas ur flera angreppsvinklar." (Winther Jørgensen & Philips 2000:85). Därför har vi valt att analysera utvecklingsplaner och se vilka diskurser pedagoger använder sig av i sina beskrivningar av elever.

Det finns olika sätt att studera hur elever beskrivs i IUP. Ett sätt hade varit att skicka ut en enkät till lärare och be dem svara på frågor om vilka "olika sorters" elever de kan se. Det hade också varit möjligt att intervjua lärare om deras uppfattning kring vilket språk som kan användas i utvecklingsplaner. Eftersom vi vill komma åt ett autentiskt material så faller denna typ av undersökningar bort. En annan alternativ metod som kunde genomförts hade varit observationer under utvecklingssamtal. Men det har valts bort i denna studie för att det är en tidskrävande uppgift som vi inte har utrymme för i denna studie. Observation har också valts bort av etiska skäl, då denna undersökning hade krävt särskilt tillstånd av elev, vårdnadshavare och lärare. Ytterligare en risk med observation kan vara att vår närvaro hade påverkat de observerade så att situationen ej blivit autentisk.

4.2 Genomförande

I denna studie har det valts att begära in utvecklingsplaner ifrån fem olika klasser. Vi diskuterade vilken årskurs som kunde passa bäst och kom fram till att årskurs 5 kändes som ett bra val eftersom att eleverna då är i mitten av sin skolgång.

Det visade sig inte vara så enkelt att få tag i utvecklingsplanerna som vi först antagit. Vi började med att ta kontakt med en rektor, per telefon, på en 6-9 skola i en kommun i Skåne. Rektorn var till en börjar skeptisk till att lämna ut utvecklingsplaner men under samtalet ändrade han sig då han sa "ja det är ju en allmän handling". I samtalet framkom även att det inom skolområdet tagits beslut om att individuella utvecklingsplaner inte ska följa med eleverna till högstadiet. Det konstaterades då att vi inte kunde hämta några IUP:er på den skolan. Därför valdes det fortsättningsvis att

ta kontakt med rektorer på skolor F-9 för att vara säkra på att utvecklingsplanerna skulle finnas på skolan. Flera av rektorerna som kontaktades upplevdes stressade, upptagna samt svåra att få tag på. Detta ledde till att kontakt togs per telefon med klasslärarna. De var positivt inställda till att bidra med IUP:er till vår studie. Möten med fem olika lärare genomfördes, där utvecklingsplaner erhöles. För att få ett bredare perspektiv valdes skolor i olika delar av kommunen. En av skolorna är centralt placerad i staden där en klasslärare kontaktades. Den andra skolan är en liten byskola på landet där två klasslärare kontaktades och den tredje är en stor skola belägen i en förort till staden där ytterligare två lärare kontaktades. Sammanlagt har vi utvecklingsplaner från fem olika klasser. Denna begränsning gjordes för att undersökningen ska vara rimlig inom ramen för en C-uppsats.

Urvalet av de individuella utvecklingsplanerna skedde slumpmässigt genom att lappar med nummer 1-10 skrevs, veks samman och lades i en burk. En av oss drog vidare i lapp ur burken vilket visade sig bli siffran nummer 10. De individuella utvecklingsplanerna lades klassvis i en hög där den tionde eleven i högen plockades ut. Exempel: Skulle det vara 25 elever i en klass så plockades först den 10:e eleven ut, därefter började vi räkna om och starta med elev nummer 11 som ett, vilket medförde att nästa elev som plockades blev den 20:e, 5:e, 16:e och så vidare. Tanken var att vi skulle gå tillväga såhär i alla klasser, dock blev det enbart en skola på detta vis. Då vi besökte den mindre landsbyggskolan så visade det sig att det inte fanns 10 elever i de två klasser som var aktuella. Därför beslutade vi att ta de som fanns. I de två övriga klasserna hade lärarna redan plockat ut de 7 respektive 10 första eleverna på klasslistan. Detta resulterade i att vi sammanlagt fick utvecklingsplaner från 44 individer.

4.3 Etiska aspekter

I kontakten med klasslärarna betonade vi att alla namn på berörda personer samt skolans namn i utvecklingsplanerna skulle anonymiseras. Det är en forskares plikt att värna om personernas integritet som används i forskningen. Därför är det viktigt att forskaren kan lova diskretion och anonymitet i sin studie (Holme & Solvang 1996). När all data var insamlad började vi därför med avlägsna namnen på elever,

pedagoger, vårdnadshavare samt skolan i utvecklingsplanerna. Individerna som omnämns ska på detta vis inte kunna kopplas samman med resultatet i forskningen (Hermerén 2007). Ytterligare en orsak till anonymisering är att vi inte ska påverkas av vem som skrivit vad och vilken elev som det skrivs om, och enbart fokusera på språket som används i utvecklingsplanerna.

4.4 Urval och avgränsningar av material

Under vårt arbete med texterna fann vi att vi hade ett stort informationsunderlag. Vi valde därför att begränsa oss, genom att enbart fokusera på vilka beskrivningar som pedagoger använder sig av i den sociala delen av IUP. På detta sätt kommer vi att se hur pedagogerna beskriver elevernas sociala förmågor i de individuella utvecklingsplanerna. Utvecklingsplanerna har också numrerats eftersom det på så vis blir lättare att referera till dem i studien.

4.5 Metoddiskussion

Vi känner att vi har givit oss på en metod som för oss var relativt okänd. Det har lett till att vi bitvis har känt oss osäkra på hur vi skulle hantera den. Trots det har vi valt att fortsätta, då språket var det centrala i vår studie liksom inom diskursanalys. Under arbetets gång har vi mer och mer förstått vad diskursanalys går ut på och vi hoppas att vi i vår resultatdel lyckas förmedla en del av det.

Som vi tidigare beskrivit så tog vi bort skolornas, pedagogernas, elevernas samt vårdnadshavarnas namn i utvecklingsplanerna, för att anonymisera dem. Vi tänkte inte då på att i texterna finns pronomen som anger genus kvar, vilket kan ha påverkat vår läsning av texterna. Vid ett tillfälle märkte vi att det var bra att där fortfarande gick att avgöra vilket kön barnet/eleven hade. Beskrivningen av eleven var sådan att en av oss tog för givet att det var en pojke som beskrevs – aggressiv, störig och så vidare, men vid närmare läsning upptäckte vi ett hon i texten och fick på så vis syn på våra egna förutfattade meningar.

5 RESULTAT

I detta kapitel presenteras lärares olika sätt att beskriva eleven på samt vilken diskurs som därigenom kan skönjas. Det insamlade materialet har lästs igenom ett flertal gånger för att nå en djupare insikt om hur läraren använder språket och på vilket sätt som eleverna skrivs fram. Vår målsättning har varit att hitta mönster och teman i materialet. Vi har under bearbetningen av materialet fört anteckningar som kommer att ligga till grund för själva resultatet. Citat ifrån utvecklingsplanerna belyser analysen av resultatet. Vid de tillfällen elevernas namn förekommer i citaten har vi valt att benämna dem som XXX.

5.1 Individuella utvecklingsplanernas utformning

Utvecklingsplanerna i den kommun vi valt har utarbetat en IUP som gäller för alla skolor i kommunen. Den kan delas in i tre delar. En del tar upp elevers sociala förmågor samt ansvarstagande i tre avsnitt som kallas: Normer och värden, egna lärandet och elevens ansvar och inflytande. Den andra delen handlar om elevens kunskapsutveckling i ämnena och den tredje om vad eleven själv vill utveckla och hur det ska ske samt vem som har ansvaret. För närmare granskning ligger kommunens utvecklingsplan även som bilaga 1.

Vi vet sedan tidigare erfarenheter att texten är konstruerad utefter en mall som är en och samma inom kommunen. Denna mall kan ge upphov till att elever beskrivs på ett speciellt sätt. Genom att man i mallen har givna frågor och påståenden att beskriva eleven kring vilket i sin tur ger mindre utrymme för lärare att själva styra diskursen i texten. Som Andreasson påpekar (2007) styrs pedagogerna alltså omedvetet in på mallens diskurs.

5.2 Normer och värden i individuella utvecklingsplanen

I den individuella utvecklingsplanen från kommunen finns riktlinjer att följa där det står följande ”Med normer och värden avses t.ex. elevens samarbetsförmåga, relationer med kamrater och vuxna, uppträdande och förståelse för andra människor.” Under detta avsnitt beskriver läraren eleven utifrån ovanstående text. När vi

sammanställde dessa beskrivningar såg vi att pedagoger använder olika sätt att tala om elever beroende på om de anser att elevens beteende är ”önskvärt” eller ”icke önskvärt”. Dessa har vi valt att beskriva mera ingående nedan.

5.2.1 Elevens önskvärda beteende

De utvecklingsplaner som har granskats i denna studie säger något om hur en elev bör vara för att framstå som önskvärd. Denna slutsats har vi dragit för att de ord (tecken) som används för att beskriva eleven har en positiv klang. Normen för vad som är ett utmärkt uppträdande framkommer klart och tydligt.

Här kommer några utdrag från utvecklingsplanerna som beskriver elevens önskvärda beteende:

Mycket trevlig tjej. Snäll, mjuk, lugn och omtänksam. Alltid glad och positiv, glimten i ögat. Verkar trivas bra. God social förmåga, inga problem i relationer/kontakter med kamrater och vuxna. Kommer bra överens/samarbetar bra med andra. (nr 44)

Eleven beskrivs som snäll, mjuk, lugn samt att eleven besitter en god social förmåga.

XXX samarbetar väldigt bra med alla. Hon är lyhörd inför andras vilja, men vågar ändå säga vad hon själv tycker. Hennes relationer med de vuxna på skolan är mycket bra och det verkar som att hon har funnit sin plats i klassen och mår bra. Hon visar stor förståelse och empati med andra. (nr 42)

Den här eleven beskrivs som samarbetsvillig och lyhörd inför andras vilja, dessutom anses hennes empatiförmåga vara stor.

God samarbetsförmåga, visar gärna vägen vid grupp/par- övningar, delar med sig av vad hon kan. Exemplariskt uppträdande, följer alltid uppsatta regler. Relationen med såväl kompisar som vuxna är god, inte så konstigt då förståelsen för andra människor är stor. (nr 16)

Eleven ses som en ledare som har ett oklanderligt beteende och en god relation med vuxna. Eleven har också en stor förståelse för andra.

God samarbetsförmåga, intar gärna en ledarroll vid grupparbete. Goda relationer med så väl kompisar som vuxna, hög status. Uppträdandet är också bra, ibland lite väl ”snackig” och för mycket spring i benen. (nr 4)

Pigg glad och okomplicerad tjej som kan samarbeta med olika typer av människor. Har ett schysst uppträdande. Har kompisar över klassgränserna. (nr 28)

Vad som är gemensamt för dessa beskrivningar är att läraren anser att eleverna är tämligen okomplicerade och passar bra in på definitionen om hur en önskvärd elevs beteende bör vara. För att vara accepterad så ska elever vara glada, positiva, följa regler, vara lyhörda, visa sina kunskaper och vara något av en ledare för sina kamrater. Eleven ska även ha en bra relation med kompisar såväl som med vuxna.

Bra, Bra, Bra, Bra (nr 39)

Mycket bra! Mycket bra! Mycket bra! Mycket bra! Suverän på alla vis! +++++++
(nr 43)

Dessa ord står i två elevers utvecklingsplaner som svar på hur denne fungerar socialt med andra kamrater och vuxna samt hur elevens uppträdande och empatiförmåga är. Frågan är vad som egentligen menas med det som står skrivet. Kan detta vara ett sätt för läraren att förhålla sig till Skolverkets krav, att använda ett värderingsfritt språk? Om läraren använder plustecken i sin beskrivning så är ju detta i sig en form av att värdera eleven. Plustecken är ju ett uttryck för något som är bra och minustecken för något som är dåligt. Ett annat alternativ kan vara, att det har varit ett sätt för läraren att uttrycka en ”trötthet”. Det tar kanske för lång tid och för mycket energi att skriva alla utvecklingsplaner. Detta kan då vara lärarens sätt att säga att det är en helt ok elev, som bara ska fortsätta som den gör.

5.2.2 Elevens icke önskvärda beteende

Det är inte bara elevens önskvärda beteende som kan utläsas ur empirin, utan också vilket beteende som läraren anser är icke önskvärt. Detta har vi kommit fram till genom att de ord (tecken) som används för att beskriva eleverna har en negativ ton. Nedan kommer några citat där elevers beteende skrivs fram som oönskat.

Är väldigt 'taggig' ibland, med ibland går det bättre. Ok. Inte Ok. Argumenterar om arbetsuppgifter och gruppindelning. Pratar för mycket och är ofta aggressiv. Kan inte ta en tillsägelse. Dålig empatisk förmåga. (nr 37)

Här beskrivs eleven som bra ibland men inte alltid. Läraren är inte helt nöjd med att det pratas för mycket och har åsikter om saker som inte är tillåtet. Läraren framstår som att det är dennes ord och bestämmelser som är det rätta, och elever som inte håller sig inom den normen är inte accepterade. Men det berättas väldigt lite om vilka bakomliggande orsaker som kan ligga till grund för elevens beteende. Eleven beskrivs också som aggressiv, vilket i högsta grad är ett värderande ord att använda som beskrivning på ett beteende i en utvecklingsplan.

God relation med såväl kompisar som vuxna. När XXX vill och har vaknat på rätt sida är uppträdandet ok, dock händer det att han tappar koncentrationen lite väl enkelt. Samarbetsförmågan funkar ibland, måste dock bli mer delaktig och ta ett större ansvar. (nr 15)

Bra när han vill. Drar sig undan ibland. Oftast bra, men har fått en 'clownstämpel' som är negativ. Bra, men är tuff ibland och osäker inombords. Bra, men han visar inte detta alltid! (nr 36)

Här är också ett sätt att skriva fram elever som okej ibland eller när det passar eleverna. Upprepningarna av ordet "men" används ofta som en förklaring på att eleven är bra men kan alltid bli bättre. Detta kan tolkas som att elever aldrig kan nå upp till målen av hur man ska vara för att vara accepterad. Bilden av elevernas beteende framstår här som negativ.

Mest kompis med XXX. Känslig. Reagerar starkt. Ilska, gråt och skratt. Har lite svårt att berätta om sina känslor. (nr 31)

Beskrivningen av eleven ovan syftar inte till vad som ska skrivas under avsnittet normer och värden i utvecklingsplanen. Pedagoger beskriver istället elevens känslor vilket är fel ställe att skriva detta på. Möjligen att det skulle noteras och diskuteras men inte skrivas i elevens individuella utvecklingsplan.

Samarbetsförmågan behöver fortsatt träning, klarar ej av att arbeta i grupp. Behöver tänka på sitt uppträdande, svårt att anpassa sig och kör efter sina egna regler. Relationerna med kompisar och vuxna är inte heller vidare utvecklat, vill ej lyssna på råd och tankar för att förbättra situationen. (nr 14)

Eleven beskrivs här besitta en hel del svårigheter med sociala relationer och som en person som går sin egen väg utan att lyssna på andra. Det upplevs i beskrivningen som att eleven inte är tillräckligt mogen i sina relationer till vuxna och kompisar.

XXX kan samarbeta med de flesta, men väljer helst själv vem hon vill jobba med. Har goda relationer till vuxna och oftast även till andra elever. Kan komma med taskiga kommentarer. (nr 22)

Eleven ovan framställs samarbetsvillig dock vill hon själv bestämma vem hon vill arbeta med. Läraren synliggör elevens tendenser att komma med taskiga kommentarer. Detta är en viktig sak att diskutera men bör dock inte påpekas i utvecklingsplanen.

XXX kan samarbeta bra, men smiter gärna undan. Är en god kamrat och har bra kontakt med de vuxna på skolan. För närvarande tar XXX dålig hänsyn till sina klasskamrater. Han får inte mycket gjort på lektionerna och stör de andra genom att leka och prata. (nr 23)

I exemplet ovan beskriver läraren killen som lat och ”störig” på lektionerna. Det som kan utläsas av utvecklingsplanen är hur läraren önskar att arbetsmoralen hos eleverna ska vara under lektionerna. Man ska ”göra det man ska” utan att störa andra.

5.3 En framträdande diskurs

I resultatet framträder en diskurs med en tydlig fram- och baksida. Diskursens framsida beskriver den ”önskvärda eleven” och diskursens baksida beskriver den ”icke önskvärda eleven”, dessa kan ses som varandras motsatser. I diskursens fram- och baksida kan vi skönja olika tecken. Genom att fixera dessa tecken, framkommer

en ekvivalenskedja. Eftersom att det är eleven som är i centrum i den individuella utvecklingsplanen blir eleven nodalpunkt i diskursen.

Några av nodalpunktens (elevens) tecken som vi skulle vilja hänföra till diskursens framsida, den önskvärda eleven, är att eleven ska vara lyhörd, snäll, lugn, omtänksam, samt inneha god social och empatisk förmåga med såväl kamrater som vuxna. Eleven ska kunna samarbeta och komma överens med övriga klasskamrater. Eleven ska också dela med sig av sina kunskaper och följa regler. Elevens uppförande ska vara bra samt att eleven ska vara positiv och glad.

Några av de tecken som beskriver elevens beteende som icke önskvärdt och som då blir diskursens baksida är att eleven är utåtagerande och aggressiv. Eleven argumenterar och pratar för mycket. Dålig empatisk förmåga och koncentrationssvårigheter är fler egenskaper denna elev bär. Eleven är känslig och reagerar starkt. Eleven är osäker i sig själv och måste bli bättre på att ta ansvar. Eleven fungerar bra på sina egna villkor.

I diskursen av ”den önskvärda eleven” finns det likheter med hur Lpo 94 (Utbildningsdepartementet 2004) skriver fram att läraren ska arbeta för att främja elevernas kunskaper. I Lpo 94 kan man läsa att eleven bland annat ska ha en god empatisk förmåga där eleven kan respektera andra, eleven ska vara flexibel och ta eget initiativ. Eleven ska även i samspel med andra kunna ta ansvar, lösa problem och dela med sig av sina idéer. Under lektionstid ska även eleven vara aktiv, visa sitt intresse för arbetet, ha egna åsikter samt ha en god förmåga till att diskutera och argumentera.

5.4 Slutsatser

Våra resultat visar att lärares språkbruk är värderande och sålunda inte svarar upp emot Skolverkets rekommendationer om ett neutralt och sakligt språk. Det framkommer tydligt att det finns en diskurs med en framsida och en baksida där det beskrivs hur eleven bör uppträda samt hur eleven inte bör uppträda.

6 DISKUSSION

I detta kapitel inleder vi med en kort tillbakablick till våra frågeställningar samt syftet med studien. Sedan följer en diskussion kring resultatet av det empiriska materialet med anknytning till teorier blandat med egna resonemang.

Avsikten med denna studie har varit att undersöka vilket språkbruk pedagoger använder sig av i de individuella utvecklingsplanerna och därmed vilken diskurs av elever som tonar fram. Detta har vi valt att undersöka med stöd av diskursteori för att utläsa vilken diskurs som kommer fram kring elever i utvecklingsplanerna.

6.1 Min diskurs eller din?

När vi har studerat utvecklingsplanerna har det framkommit att språket har stor betydelse för hur man kan tolka innebörden i texten. Genom vårt sätt att uttrycka oss är vi inte neutrala, utan våra sociala relationer, identiteter och upplevelser om verkligheten påverkar vårt språk (Bergström & Boréus 2000). Eftersom pedagogen skriver utvecklingsplanen i sin verklighet och att den läses av en annan person i sin verklighet, så kan det vara svårt för både pedagogen och läsaren att tolka texten på samma sätt. Detta anser vi är en av svårigheterna med att använda IUP, just för att den kan tolkas på olika sätt. I Skolverkets (2005) allmänna råd står det skrivet att pedagogen ska upprätta utvecklingsplanen tillsammans med vårdnadshavare och elev. Detta för att alla ska ha samma referensram och förståelse om vad som skrivs. Utformningen av utvecklingsplanen i den kommunen vi undersökt gör att det är svårt för pedagogen att följa Skolverkets riktlinjer. Utvecklingsplanens utformning är sådan att pedagogen ska beskriva eleven utifrån olika avsnitt vilka sedan ligger till grund för samtalet. Sista sidan benämns ”elevens individuella utvecklingsplan” och ska ifyllas i samråd med elev och vårdnadshavare. Om hela utvecklingsplanen skrivits tillsammans med vårdnadshavare och elev hade flera sidor av eleven kommit fram. Detta eftersom att pedagogen har en uppfattning av eleven, vårdnadshavarna en och eleven ser sig själv utifrån ytterligare en vinkel. Vems synvinkel blir då den rätta? I vår empiri är det pedagogens synvinkel som dominerar.

6.2 Rätt sorts elev önskas

I vår studie har vi kommit fram till att det finns en diskurs med en märkbar fram- och baksida. Vi kan se likheter i vårt resultat med Andreassons (2007), Hjørnes (2004) och Henrikssons (2007) resultat i hur pedagogerna skriver fram en ”normelev”, som anses vara den önskvärda eleven. Pedagogernas beskrivningar av elevers beteende som inte betraktas som önskvärdt skrivs på ett sådant sätt att problemet tillfaller eleven. I något exempel beskrivs eleven som att den fungerar bra men bara på sina egna villkor. Det anses inte som något positivt att fungera på sina egna villkor, utan läraren sätter normen för att man ska fungera bra i alla situationer. Ansvar läggs enbart hos eleven och det skrivs nästan inget om hur läraren kan anpassa undervisningen för att tillgodose elevens behov. Det verkar finnas en ”lagom är bäst princip”. Att elever inte får visa för stor självständighet men inte heller för liten, elever får argumentera men inte för mycket. Det framkommer när vi tolkat citaten att det inte går att flytta en elev från ”elevens icke önskvärda beteende” till ”elevens önskvärda beteende”. Tillexempel eleven i IUP nr 37 som beskrivs aggressiv och taggig kan vara svår att flytta till diskursens framsida (önskvärdt beteende). Och eleven i IUP nr 16 som beskrivs vara exemplarisk kan vara svår att flytta till diskursens baksida (icke önskvärdt beteende). Skillnaderna mellan fram och baksidan är så pass tydliga att de inte kan förväxlas med varandra, då de även kan ses som varandras motpoler.

Andreasson kommer i sin avhandling fram till att flickorna ofta beskrivs som trevliga, glada, flitiga, ambitiösa, omtänksamma, snälla etcetera. ”De är insocialiserade i skolans ordning och några disciplinproblem skrivs inte fram för någon av dem” (2007:107). Vårt resultat stämmer i stora drag överens med Andreassons (a.a.) studie. Dock finns det något undantag där exempelvis en flicka beskrivs som problemelev till exempel med ord som taggig, aggressiv och pratig samt med dålig empatisk förmåga. Genus är inget vi valt att fokusera på men det var något som framkom så pass tydligt att vi inte kunde bortse från det.

6.3 Ett korrekt språk, tack!

Resultatet av vår undersökning visar på att elever i individuella utvecklingsplaner beskrivs med värderande ord. Skolverket ställer kravet på lärare att utforma en text om elevers kunskapsutveckling och sociala utveckling, på ett konkret och kortfattat sätt som också är värderingsfritt. En fråga som vi då ställer oss är om det är möjligt för lärare att följa Skolverkets rekommendationer, att använda sig av ett värderingsfritt språk när man talar om elevers sociala och empatiska förmåga? Enligt vår åsikt kan det vara svårt för lärare att följa Skolverkets rekommendationer eftersom det är näst intill omöjligt att beskriva elevers sociala förmågor utan att använda värderande ord. Som vi tidigare nämnt använder sig skolorna vi undersökt sig av en blankett som kommunen har tagit fram. I den blanketten finns ett avsnitt där normer och värden behandlas som vi också valde att analysera i vårt resultat. I avsnittet ska det beskrivas vad eleven har för sociala förmågor, uppträdande samt förståelse för andra människor. Vi menar i enighet med Andreasson (2007) att redan här i mallen i sig uppmanas pedagoger till att använda ett värderande språk, vilket gör det ännu svårare för pedagoger att skriva sakligt och värderingsfritt.

6.4 Avslutande kommentarer

Utifrån det vi har sett i materialet så innehåller en individuell utvecklingsplan både information om elevers sociala utveckling samt vilken utveckling som skett i riktning mot kursmål och läroplan. Vi anser i enighet med flera av forskarna vi tidigare nämnt att det kan vara problematiskt att behandla elevers sociala förmågor utan att använda sig av ett värderande språk. Utvecklingsplanen är en offentlig handling och ska således inte innehålla integritetskänsligt material. En fråga som då blir aktuell att diskutera inom skolan är, vad ska skrivas i IUP och hur hanteras eventuell information om elever som kan vara integritetskänslig? Enligt vår uppfattning används IUP på ett felaktigt sätt. Det material som vi tagit del av kan till stor del klassificeras som bakgrundsmaterial till utvecklingssamtalet, vilket medför att det som är den egentliga IUP kommer i skymundan. IUP är ju egentligen endast den del som ska beskriva vilka insatser som lärare, skola, förälder och elev ska göra för att eleven ska nå målen. Här tror vi att det råder en stor förvirring på fältet och luddiga definitioner kring vad som är bakgrundsmaterial och vad som är utvecklingsplan.

Vårt övergripande syfte med studien var att undersöka vilket språkbruk pedagoger använder sig av i individuella utvecklingsplaner och därmed vilken diskurs kring elever som tonar fram. Med detta som bakgrund anser vi att vårt syfte med denna studie är uppnått.

6.5 Tankar som dykt upp

Under tiden som vi har arbetet med studien har flera intressanta infallsvinklar dykt upp men som inte har platsat inom ramen för denna uppsats. Något som framkommit är bland annat genusperspektivet, till exempel vore det intressant att titta närmare på om det finns likheter eller olikheter i pedagogers sätt att skriva om pojkar eller flickor. En annan sak som diskuterats är att det hade varit intressant att forska vidare på hur pedagoger uppfattar uppdraget (IUP) ifrån Skolverket. Vid insamlandet av vårt material diskuterade vi med pedagoger huruvida de fått någon utbildning eller kompetensutveckling om hur man kan arbeta med individuella utvecklingsplaner. Uteslutande svarade alla pedagoger att de inte fått någon som helst kompetensutveckling utan att de själva hade fått söka information om hur man kan skriva. Så vi kan med detta konstatera att det finns ett behov av kompetensutveckling inom detta område. Ett förslag hade varit att man redan på lärarutbildningen hade lagt in diskussioner om hur uppdraget kan tolkas och hur man bör skriva. Detta för att så tidigt som möjligt lägga en grund till hur man på bästa sätt kan arbeta med IUP.

REFERENSLISTA

Andreasson, I. (2007), *Elevplaner som text – om identitet, genus, makt och styrning i skolans elevdokumentation*. Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHENBURGENSIS

Bergström, G. & Boréus, K. (2000), *Textens mening och makt. Metodbok i samhällsvetenskaplig textanalys*. Lund: Studentlitteratur

Börjesson, M. (2003), *Diskurser och konstruktioner. En sorts metodbok*. Lund: Studentlitteratur

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2003), *I problembarnens tid. Förnuftets moraliska ordning*. Stockholm: Carlssons Bokförlag

Clausson, M. (2006-01-04), *Nytt arbetssätt på Ekenässkolan – Alla svenska skolor ska följa efter- i Stenungsund har IUP redan använts i tre år*. Göteborgs Posten, s 6

Denscombe, M. (2000), *Forskningshandboken för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur

Elfström, I. (2005), *Varför individuella utvecklingsplaner. En studie om ett nytt utvärderingsverktyg i förskolan*. Stockholm: Lärarhögskolan

Ericson, G. (2005-11-23), *Vem som helst kan läsa känsliga omdömen*. Skolvärlden

Henriksson, C. (2007), *”oroliga barn har vi ju ganska gott om och det stör ju undervisningen” Elevkategorier som resurs i lärares tal om arbetsplanering*. Examensarbete. Malmö: Malmö Högskola

Hermerén, G. (2007), *Hantering av integritetskänsligt forskningsmaterial*. Vetenskapsrådet

Hjärne, E. (2004), *Excluding for inclusion? Negotiating school careers and identities in pupil welfare settings in the Swedish school*. Göteborg: ACTA UNIVERSITATIS GOTHOBURGENSIS.

Holme, I. & Solvang, B. (1996), *Forskningsmetodik. Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: Studentlitteratur

Moreau, H. & Wretman, S. (2003), *Individuella utvecklingsplanen utifrån utvecklingssamtal och portfolio*. Solna: Fortbildningsförlaget

Moreau, H. & Wretman, S. (2006), *Individuella utvecklingsplaner och allmänna råden* Solna: Fortbildningsförlaget

Moreau, H. & Wretman, S. (2007), *IUP och utvecklingssamtal i praktiken*. Solna: Fortbildningsförlaget

Nordin – Hultman, E. (2004), *Pedagogiska miljöer och barns subjektskapande*. Stockholm: Liber

Patel, R. & Davidson, B. (1994), *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur

Regeringen. (2001), *Utbildning för kunskap och jämlikhet – regeringens utvecklingsplan för kvalitetsarbetet i förskola, skola och vuxenutbildning*. Skr 2001/02:188, Stockholm

Rimsten, O. (2006), *Skolhemligt? Offentlighet och sekretess i förskola, grundskola och gymnasieskola samt PuL*. Solna: Ekelunds/Gleerups Utbildning AB

Selghed, B. (2006), *Ännu icke godkänt. Lärares sätt att erfara betygssystemet och dess tillämpning i yrkesutövningen*. Malmö: Malmö högskola.

Skolverket. (2005), *Allmänna råd och kommentarer. Den individuella utvecklingsplanen*. Stockholm: Fritzes förlag

Stensmo, C. (1994), *Pedagogisk filosofi*. Lund: Studentlitteratur

Säljö, R. (2005), *Lärande och kulturella redskap. Om lärprocesser och det kollektiva minnet*. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag

Utbildningsdepartementet. (2004), *Läroplan för det obligatoriska skolväsendet, förskoleklassen och fritidshemmet*, Stockholm: Fritzes förlag

Winther Jørgensen, M. & Philips, L. (2000), *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Zetterström, A. (2003), *Att arbeta med IUP. Individuella utvecklingsplaner och portfolio för förskolan och skolan*. Stockholm: Förlagshuset Gothia

Internet

www.skolutveckling.se/innehall/kunskap_bedomning/individuella_utvecklingsplaner/material/leif_strandberg/

Individuell utvecklingsplan F-9

Skolans namn

- Individuell utvecklingsplan skall upprättas för varje elev i skolan F-9. Målet med den individuella utvecklingsplanen är att synliggöra varje elevs utveckling och lärande.
- Utvecklingsplanen är ett stöd för eleven, vårdnadshavare och lärare i ett gemensamt ansvarstagande för elevens utveckling och lärande.
- Planen upprättas och uppdateras i samband med utvecklingssamtalen.
- Utvecklingssamtalet bygger på ömsesidighet och förtroende mellan elev, vårdnadshavare och lärare.
- Föräldrar informeras om möjligheten att få skriftlig information i samband med utvecklingssamtal.

Elevens namn _____ Pnr (sex siffror)_____

Klass _____ Datum_____

Normer och värden

Med normer och värden avses t.ex. elevens samarbetsförmåga, relationer med kamrater och vuxna, uppträdande och förståelse för andra människor.

Kommentar:

Egna lärandet

Med det egna lärandet avses t.ex. att eleven utvecklar sin förmåga att lära sig, att använda olika metoder för inläring, att utveckla sitt språk och sin förmåga att lyssna, diskutera och argumentera.

Kommentar:

Elevens ansvar och inflytande

Med elevens ansvar och inflytande avses t.ex. att eleven tar ansvar för det egna arbetet och skolmiljön samt utifrån ålder och mognad utövar ett reellt inflytande över sin utbildning.

Kommentar:

Elevens utveckling i skolämnena i förhållande till målen:

Elevers individuella utvecklingsplan

Uppföljning från föregående utvecklingsplan:

Elevers egna mål

Detta är jag nöjd med:

Detta vill jag bli bättre på:

Sammanfattning

Vad skall utvecklas:	Hur skall det göras:	Vem har ansvaret?

Åtgärdsprogram finns.

IUP är utlämnad till vårdnadshavare

Datum:

_____
Vårdnadshavare

_____
Elev

_____
Lärare